



مسئولیت بانک در قبال صاحبان حساب جاری

پدیدآورده (ها) : پیروز فر، اکبر

اقتصاد :: تازه های اقتصاد :: اردیبهشت 1379 - شماره 88

از 68 تا 69

آدرس ثابت : <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/615475>

دانلود شده توسط : رحمان قاسمی

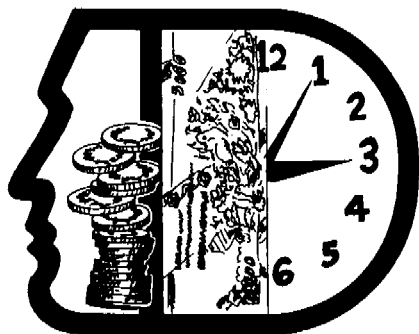
تاریخ دانلود : 28/01/1396

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.



پایگاه مجلات تخصصی نور

www.noormags.ir



مسئولیت بانک

در قبال صاحبان حساب جاری

اکبر پدروزر

اقرار بانک مبنی بر مخدوش بودن چک و پرداختن وجه آن به دارنده چک، مسئولیت ایجاد می‌کند به عبارت دیگر اگر بانک اقرار کرد که چک مخدوش بوده ولی پرداخته است از نظر قضایی در صورت ثبوت جعل یا الحاق در مقابل صاحب حساب محکوم خواهد شد.

در حساب جاری اشخاص حقوقی، بانک مکلف است چک‌هایی را بپذیرد که توسط صاحبان امضای معرفی شده به بانک بر اساس مدارک قانونی، امضا شده باشد معمولاً صاحبان امضا از اعضای هیأت مدیره شخص حقوقی (مشخصاً در شرکت‌ها) تعیین می‌شود. در مواردی که مدت تصدی اعضای هیأت مدیره بر طبق اساسنامه شرکت و سایر مدارک ارایه شده به بانک مشخص شده است، به پایان رسیده باشد، چک‌های ارایه به بانک با امضای همان صاحبان امضا قابل پرداخت نخواهند بود. عدم مراعات این موضوع، از موجبات ایجاد مسئولیت برای بانک است. اعتراض و ایراد صاحب حساب هم وارد خواهد بود.

هرگاه صاحب حساب مهلتی برای ارایه چک به بانک در متن چک قید کرده باشد گرچه این امر محمل قانونی ندارد، هرگاه بانک توجه به مهلت مذکور نکند و بپردازد، امکان دارد که مورد سؤال از طرف صاحب حساب واقع شود اداره نظارت بر امور بانک‌های تجاری عقیده براین دارد که: مدت مهلت ارایه چک به بانک‌ها جهت وصول، از تاریخ چک ده سال است؛ قید هرگونه عبارتی در متن چک‌ها که مهلت گفته شده را محدود نماید (مانند فقط یک ماه اعتبار دارد) از نظر بانک فاقد ارزش بوده و نباید به آن ترتیب اثر داده شود (نامه شماره نب/۱۹۲۵ مورخ ۶۷/۵/۱۵) با تذکر اینکه دلیلی برای این امر یعنی قید ده سال ذکر نشده است.^۲ همانطور که در متن اشاره شد، تصریح قانونی که مشخص کرده باشد بانک محال

طبیعی و مسلم و مسجل اشخاص است که می‌توانند برای احقاق حق به مرجع قضایی مراجعه نمایند. لازم به ذکر است فرضاً هر گاه صاحب حساب برای پرداخت چک یا چک‌های خود شرایطی را به بانک اعلام نمود که خارج از محدوده شرایط عمومی حساب جاری هم بود دو مسئله اتفاق می‌افتد:

اول بانک خواسته مشتری را به دلالی قبول نمی‌کند و از نظر مقررات موجود هم تکلیفی بر قبول آن ندارد. در نتیجه اجبار و الزام بانک به قبول هم صحیح نخواهد بود.

دوم، بانک خواسته مشتری را قبول می‌نماید که در این صورت ملزم و مجبور به رعایت آن خواهد بود. هر گاه بانک پذیرفت ولی در عمل اعتنا نکرد و اجرا ننمود اگر صاحب حساب مدعی باشد که به علت عدم اجرای خواسته از طرف بانک، ضرر و زیانی باو وارد شده است راه حل موضوع همان خواهد بود که درباره بند ج ماده ۳۵ قانون پولی و بانکی کشور توضیح داده شد.

به عنوان مثال، دستور عدم پرداخت چک از سوی صاحب حساب که خارج از موارد پیش بینی شده در ماده ۴ قانون صدور چک هم می‌باشد، قابل اجرا از طرف بانک است و محمل قانونی برای این عدم پرداخت وجود دارد^۱ در صورتی که بانک وجه چک موصوف را به دارنده آن بپردازد مسلماً و مشخصاً مسؤول است و می‌بایست نظیر صاحب حساب را تامین نماید. وقوع جعل و دستکاری در متن چک عادی قابل پیش‌بینی است و وجود هم دارد. شرایط عمومی حساب جاری، بانک را در صورت پرداخت چنین چکی مسئول نمی‌داند اما اگر بانک تشخیص داد که اصالت و صحت چک بصورتی مخدوش است، نمی‌تواند بپردازد. اگر پرداخت کرد و مورد اعتراض صاحب حساب قرار گرفت می‌بایست جوابگو باشد.

بر طبق بند ج ماده ۳۵ قانون پولی و بانکی کشور مصوب سال ۱۳۵۱، هر بانک در مقابل خساراتی که در اثر عملیات بانکی متوجه مشتریان می‌شود، مسؤول و متعهد جبران است. صاحبان حساب جاری در بانک هم مشتری بانک هستند و خسارت وارده به آنان از ناحیه بانک مشمول همین مقررات است که هر گاه بانک به ارایه خود اذعان داشته باشد و طوعاً ضرر و زیان مشتری را جبران کند، مشکلی پیش نمی‌آید اما هرگاه موضوع خسارت مورد اختلاف بین بانک و مشتری باشد، احتمال دارد که مشتری برای احقاق حق به مرجع قضایی مراجعه نماید در این مرحله نه صرف ادعای صاحب حساب ملاک است و نه صرف انکار بانک. مشتری می‌بایست خسارت وارده به خود از سوی بانک را ثابت نماید یعنی اثبات حق با مشتری است و بانک اگر دلایل و مدارکی در رد دعوی خواهان دارد می‌بایست برای دفاع از خود به مرجع قضایی ارایه نماید والا اگر حکم قطعی برای جبران خسارت علیه بانک صادر شد، بانک باید بحکم تمکین نماید.

درباره حساب جاری، شرایط عمومی حساب جاری از سال‌های گذشته در اختیار سیستم بانکی کشور است و متقاضی افتتاح حساب جاری می‌بایست با افتتاح حساب جاری، آن را قبول و امضا نماید. می‌توان گفت که شرایط حساب جاری تا حد زیادی یک طرفه است و بیشتر نظر به مصون نگاه داشتن بانک از مسئولیت مقابل صاحبان حساب جاری دارد.

ممکن است مسایلی بین بانک و صاحب حساب پیش آید که در شرایط عمومی پیش‌بینی نشده اما حق با صاحب حساب باشد. اگر بانک تمکین نکرد صاحب حساب اضطراراً به مرجع قضایی مراجعه خواهد نمود که این حق را از صاحب حساب نمی‌توان سلب نمود چون دادخواهی و تظلم حق



جوابگو خواهد بود. هر گاه موضوع از مرحله ایراد و اعتراض گذشت و به مرحله جدی‌تری یعنی ایراد و اعتراض یا ادعای صاحب حساب به مراجع قضایی رسید، اثبات ورود هر نوع خسارت به صاحب حساب با خود او خواهد بود و در صورت ثبوت، به حکم بند ۳ ماده ۴۵ قانون پولی و بانکی و سایر مقررات حاکم بر موضوع مسئولیت بانک محرز است.

تذکر یک مسئله ضروری است که بانک در مقابل شرایط پیشنهاد شده در مورد پرداخت چکهای عهده حساب جاری صاحب حساب می‌بایست امکانات خود را هم در نظر بگیرد به این معنی که اگر رعایت شرط و عمل به آن مشکل باشد ضمناً تکلیف قانونی هم برای بانک در قبول شرط وجود نداشته باشد الزامی به قبول چنین شرطی از سوی بانک وجود ندارد. در پایان تصریح می‌نماید که در مورد اجرای شرط یا شروط پیشنهاد شده از سوی صاحب حساب، هر گاه از نظر مقررات منعی وجود نداشته باشد توافق بانک و صاحب حساب ضرورت دارد یعنی یک طرفه نیست. همان‌طور که گفته شد یا بانک نمی‌پذیرد و یا می‌پذیرد. اما اگر پذیرفت ماخوذ با اجرای آن خواهد بود که عواقب عدم اجرا هم شرح داده شد.

پی‌نوشت‌ها

۱- در ماده ۳ قانون صدور چک مواردی پیش‌بینی شده است یکی از آنها این است که صادرکننده چک نباید دستور عدم پرداخت وجه چک را بدهد. به موجب ماده ۷ همان قانون هر کس مرتکب تخلف مندرج در ماده ۳ گردد، مجازات خواهد شد. یکی از تخلفات، دادن دستور عدم پرداخت چک است یعنی جوابگو صادرکننده چک است و ارتباطی به بانک ندارد. لازم به ذکر است این مورد خارج از محدوده و موارد پیش‌بینی شده در ماده ۱۴ قانون صدور چک می‌باشد. در غیر آن، صادرکننده الزامی به اعلام دلیل صدور دستور عدم پرداخت به بانک محال علیه را ندارد.

۲- دستورالعمل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران برای بانکها لازم‌الرعایه می‌باشد. در صورت ادعا یا اعتراض دارنده چک، بانک مرکزی جوابگو خواهد بود.

کیفری دارنده چک است که هر گاه ظرف مدت شش ماه از تاریخ صدور چک جهت وصول وجه چک به بانک مراجعه نکند، حق شکایت کیفری نخواهد داشت. علاوه بر این ماده ۳۱۵ قانون تجارت نیز کاربرد دیگری دارد که در متن ماده تصریح شده است واز آن این معنی استنباط نمی‌شود که در صورت انقضای مهلت‌های مقرر در ماده مذکور، وجه چک قابل دریافت از بانک محال علیه نباشد. دیده شده است که در حساب‌های دولتی به سبب رعایت پاره‌ای مسایل محاسباتی، برای ارایه چک به بانک مهلت تعیین گردیده است. این موضوع لازم‌الرعایه از طرف بانک است اما جوابگویی به اعتراض احتمالی دارنده چک با صاحب حساب خواهد بود و بانک در این باره مسئولیت و تکلیفی ندارد. هرگاه بر حسب یکی از موارد پیش‌بینی شده در ماده ۱۴ قانون صدور چک، دستور عدم پرداخت چک به بانک داده شود، بانک به صراحت ماده مذکور مکلف است پس از احراز هویت دستور دهنده، از پرداخت وجه آن خودداری نماید. در نتیجه، عدم اجرای دستور عدم پرداخت، در صورت ایراد و اعتراض دستور دهنده، برای بانک مسئولیت ایجاد خواهد نمود.

در مجموع، دیدگاه حقوقی درباره حساب جاری و صاحب حساب این می‌تواند باشد که وجه موجود در حساب جاری، مال صاحب حساب است و او حق هر گونه دخل و تصرف در آن را دارد. استفاده و برداشت از حساب جاری هم از طریق صدور چک است. قانون صدور چک رابط بین بانک و صاحب حساب و دارنده چک است. ضمناً شرایط عمومی حساب جاری هم که هر صاحب حساب آن را امضا و مفاد آن را قبول می‌نماید، وجود دارد در عین حال که تا حد زیادی یک طرفه است، اما رابط بین بانک صاحب حساب می‌باشد که تکلیف بین این دو را مشخص کرده است. در جمع بندی به این نتیجه می‌رسیم که صاحب حساب حق دارد خارج از محدوده شرایط عمومی هم هر نوع نظر و رویه و پیشنهادی را که مغایر با ضوابط حقوقی و بانکی نباشد، با بانک خود مطرح نماید و همان‌طور که قبلاً هم اشاره شد دو راه وجود دارد: یا بانک می‌پذیرد که در این صورت هرگاه ندیده بگیرد، صاحب حساب حق ایراد و اعتراض دارد و بانک

علیه پس از انقضای چه مدت از تاریخ چک، ممنوع از پرداخت وجه چک می‌باشد وجود ندارد. و در متن چک‌های عادی چاپ شده از سوی بانک‌ها هم، چنین قیدی چاپ نمی‌شود. از سوی دیگر به فرض پیش‌بینی آن در شرایط عمومی حساب جاری، دارنده چک از شرط یا توافق موجود بین بانک و صاحب حساب (صادرکننده چک) اطلاع ندارد هر گاه دارنده چک، که بی‌خبر از مهلت ارایه چک به بانک محال علیه بوده از فرصت استفاده نکرد و پس از انقضای مهلت به بانک مراجعه نمود و مواجه با عدم پرداخت گردید، حق وی تضییع خواهد شد. مضافاً اینکه بانک مکلف می‌باشد علت عدم پرداخت را در گواهی عدم پرداخت پیش‌بینی شده در ماده ۴ قانون صدور چک، قید نماید. آیا ذکر علتی که محمل قانونی ندارد، یعنی انقضای مهلت ارایه چک به بانک، از طرف بانک صحیح می‌تواند باشد؟

این مساله یعنی امکان پرداخت وجه چک فقط ظرف مدت معینی از تاریخ چک یا منع پرداخت وجه در صورت انقضای مدتی از تاریخ چک، از دیدگاه دیگری هم می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد، یعنی به عنوان شرطی که از طرف صادرکننده چک مطرح می‌شود. بر طبق ماده ۳ قانون صدور چک، هر گاه در متن چک، شرطی برای پرداخت ذکر شده باشد بانک، به آن شرط ترتیب اثر نخواهد داد. چون این ماده صراحت به قید شرط در متن چک دارد، ممکن است صادرکننده به دو طریق شرط کند:

۱- وجه چک فقط ظرف روز / ماه / سال از تاریخ چک قابل پرداخت می‌باشد.
۲- وجه چک بعد از انقضای روز / ماه / سال از تاریخ قابل پرداخت نیست.
با عنایت به صراحت ماده ۳ و فقد اعتنا از طرف بانک محال علیه نخواهد بود. در نتیجه مسئولیتی هم برای بانک در قبال صاحب حساب (صادرکننده چک) ایجاد نمی‌کند. برای رفع هر گونه شبهه درباره مهلت شش ماهه مراجعه دارنده چک به بانک مقرر در ماده ۱۱ قانون صدور چک و عدم ارتباط آن با موضوع مهلت ارایه چک به بانک، توضیح داده می‌شود همان‌طور که از متن ماده هم بر می‌آید این مهلت فقط مربوط به حق شکایت

